

Ks. KRZYSZTOF ROGALA

**DZIAŁALNOŚĆ SYNODALNA W DIECEZJI
WŁOCŁAWSKIEJ PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II
JAKO ODPOWIEDŹ NA POTRZEBĘ RECEPCJI UCHWAŁ
SOBOROWYCH W KOŚCIELE PARTYKULARNYM
(REFLEKSJA PASTORALNO-KANONICZNA)**

*The synodal activities in The Roman Catholic Diocese of Włocławek after
The II Vatican Church Council as the response to the need of reception of
conciliar resolutions in the individual church*

Wstęp

Reforma Soboru Watykańskiego II nadała instytucji synodu diecezjalnego bardziej pastoralny charakter. Synod diecezjalny został zaliczony jako jedno z dwóch głównych zajęć w pasterskim posługiwaniu biskupa i narzędzie reformy. Przyczynia się on do odpowiedniej i należytej organizacji życia pastoralnego i prawno-duszpasterskiego w diecezjach. Działalność synodalna w Kościele posiada wiekową i bogatą tradycję. Stanowiła ona bogate źródło ustawodawstwa partykularnego, które przyczyniało się do odnowy i reformy życia religijnego, dyscyplinarnego i duszpasterskiego prowincji kościelnej czy poszczególnych diecezji, jak też przyczyniały się do wprowadzania w życie prawa powszechnego. Celem niniejszego opracowania będzie ukazanie, na przykładzie diecezji włocławskiej, w jaki sposób biskupi włocławscy, za pomocą odbytych dwóch synodów, wprowadzali w diecezji, którą kierowali, reformę Soboru Watykańskiego II.

Pasterze Kościoła włocławskiego dobrze rozumieli znaczenie działalności synodalnej dla życia religijnego i duszpasterskiego oraz potrzeb diecezji. Dlatego to na przestrzeni wieków, zwłaszcza w drugim okresie istnienia diecezji, zwanej wówczas kujawsko-pomorską,

odbyło się 51 synodów diecezjalnych¹. Jedną z głównych przyczyn takiej aktywności synodalnej, była zachęta Soboru Trydenckiego, by w tej formie mogła nastąpić recepcja reform i postanowień soboru w diecezji wrocławskiej². Ostatnim synodem, który jednocześnie zakończył ożywiony nurt synodalności, był ten zwołany przez biskupa Macieja Łubieńskiego w 1641 r.³ Od tego czasu przez 325 lat biskupi wrocławscy nie zwołali żadnego synodu. Należy jednak podkreślić, że w okresie zaborów nie było to możliwe⁴.

Gdy w diecezji wrocławskiej nie było synodów, biskupi zarządzili duchowieństwem i wiernymi świeckimi w oparciu o normy kościelnego prawa powszechnego, uchwały dawniejszych synodów prowincjonalnych i diecezjalnych, a także o własne zarządzenia, zwłaszcza te powizytacyjne oraz prawo zwyczajowe⁵. Dopiero biskup wrocławski Antoni Pawłowski (1953–1968) zdecydował o zwołaniu Synodu Diecezji Wrocławskiej w 1967 r.⁶ Był to pierwszy synod diecezjalny w Polsce po Soborze Watykańskim II⁷. Jego głównym celem, zgodnie z założeniami soboru, była recepcja uchwał soborowych w Kościele wrocławskim, a także organizacja życia pastoralnego w diecezji. Drugim synodem był synod biskupa Bronisława Dembowskiego, który promulgował jego uchwały 4 kwietnia 1994 r.

Przygotowania do Pierwszego Synodu Diecezji Wrocławskiej

Zamiar zwołania synodu diecezjalnego pojawił się jeszcze przed rozpoczęciem Soboru Watykańskiego II. Wstępny działaniem

---

¹ Por. S. Librowski, *Synody diecezji wrocławskiej*, „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1967, nr 50, s. 83–87.

² Por. J. Gręźlikowski, *Recepcja reformy trydenckiej w diecezji wrocławskiej w świetle ustawodawstwa synodalnego*, Wrocław 2000, s. 140.

³ Por. S. Librowski, *Synody diecezji wrocławskiej*, art. cyt., s. 79.

⁴ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały synodu diecezji wrocławskiej z 1967 roku*, „Studia Wrocławskie” 2009, nr 11, s. 255.

⁵ Por. S. Librowski, *Synody diecezji wrocławskiej*, art. cyt., s. 88.

⁶ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 255.

⁷ Por. J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*, „Colloquium Salutis” 1984, nr 16, s. 77.

podjętym przez biskupa Pawłowskiego było wystawienie dekretu powołującego komisję mającą na celu opracowanie „roboczego i organizacyjnego planu dla Synodu Diecezji Włocławskiej”. Komisja ta w pierwotnym kształcie działała już od 11 października 1961 r., czyli od momentu przekazania sprawozdania biskupowi diecezji z podjętych przedsięwzięć oraz przekazania akt dotychczas wypracowanych⁸.

W skład powołanej komisji przygotowawczej wchodził: ks. Władysław Szafrąński – przewodniczący, ks. Stanisław Olejnik, ks. Józef Prorok, Walenty Surmacz OFMConv., ks. Kazimierz Tartanus – notariusz⁹. Zapowiedziany przez Jana XXIII Sobór Watykański II (1962–1965) spowodował zawieszenie prac komisji¹⁰.

Po zakończeniu soboru biskup Antoni Pawłowski zawiadomił w dniach 8–12 listopada 1966 r., na konferencjach rejonowych w Sieradzu, Kaliszu, Kole, Włocławku i Kazimierzu Biskupim, duchowieństwo diecezji włocławskiej o postanowieniu zwołania synodu diecezjalnego¹¹. Jednocześnie zreorganizował skład komisji przygotowawczej, powołując do niej: ks. Władysława Szafrąńskiego – oficjała sądu kościelnego, ks. Kazimierza Tartanusa – kanclerza kurii diecezjalnej, ks. Alfonsa Przybyłę – wicerektora seminarium duchownego, ks. Tadeusza Kanię – profesora teologii moralnej we włocławskim seminarium i proboszcza parafii Zbrachlin, ks. Tadeusza Gutowskiego – sędziego sądu kościelnego i proboszcza parafii Szpetal Górny¹². Już 22 listopada 1966 r. komisja przedstawiała pasterzowi diecezji pierwszy projekt statutów synodalnych, a także

⁸ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Szczecin 2007, s. 25.

⁹ Por. „Dekret z 13.07.1960 r.”, w: teczka: Synod (z 1976 r.), Archiwum Kurii Diecezji Włocławskiej.

¹⁰ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt. s. 255.

¹¹ Por. A. Pawłowski, *Powiadomienie Biskupa Ordynariusza*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 79–81.

¹² Por. tenże, *Dekrety i zarządzenia, skład osobowy komisji synodalnych*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 197–201.

wykaz instrukcji jako załączników do tychże statutów¹³. Przygotowane projekty uwzględniały bardziej duszpasterski niż jurydyczny charakter synodu.

Kolejnym krokiem było przekazanie przez biskupa Pawłowskiego 29 listopada 1966 r. na konferencji dziekanów bliższych informacji dotyczących zamierzonego synodu. Biskup poinformował zebranych o efekcie prac komisji przygotowawczej, a także o różnych formach aktywnego włączenia się duchowieństwa i świeckich w prace przygotowawcze do synodu¹⁴. Decyzję swoją biskup motywował potrzebą uporządkowania dotychczasowego materiału prawodawczego i zebrania go w jedną całość. Ponadto przeprowadzenie synodu motywowane było wykazaniem w czasie wizyty *ad limina* zaangażowania się duchowieństwa diecezji wrocławskiej we wprowadzanie w życie wskazań Soboru Watykańskiego II¹⁵.

Następnie, 2 grudnia 1966 r. biskup ustanowił siedem komisji synodalnych. Komisji głównej przewodniczył sam pasterz diecezji. W jej skład wchodził przewodniczący poszczególnych komisji oraz członkowie sekretariatu posynodalnego. Oprócz komisji głównej zostały ustanowione komisje do spraw: duszpasterskich, majątkowych i artystycznych, nauczania kościelnego (z podkomisją powołań kapłańskich i formacji), duchowieństwa, liturgicznych, posoborowych (apostolat świeckich, ekumenizm, dialog z niewierzącymi)¹⁶. Przewodniczący poszczególnych komisji synodalnych otrzymali projekty statutów, a także inne przygotowane materiały. Od tego momentu każda komisja rozpoczęła prace nad szczegółowym opracowaniem projektu statutów synodalnych i stosownych instrukcji¹⁷.

Przed rozpoczęciem synodu, w styczniu 1967 r., odbyło się w klasztorze franciszkanów we Wrocławku posiedzenie z wszystkimi

---

¹³ Por. *Przebieg prac przygotowujących synod*, „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1967, nr 50, s. 201.

¹⁴ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 256.

¹⁵ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 25.

¹⁶ Por. A. Pawłowski, *Dekrety i zarządzenia...*, art. cyt., s. 197–201.

¹⁷ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 256.

przełożonymi zakonów męskich z terenu diecezji. Dyskutowano o udziale zakonników w życiu diecezji, a także o specjalnych ich zadaniach. Do podobnego spotkania doszło z przełożonymi zgromadzeń żeńskich¹⁸. Nie było natomiast spotkania z przedstawicielami wiernych świeckich¹⁹. Biskup skierował do nich jedynie specjalne orędzie przed rozpoczęciem synodu²⁰.

Do końca lutego 1967 r. należało przesłać do kurii wypowiedzi ankietowe rozesłane do wszystkich księży w diecezji²¹. Dlatego na początku lutego odbyły się konferencje dekanalne poświęcone omówieniu tematyki, którą księża pragnęli przekazać pod obrady synodalne. Owoce tych dyskusji, jak również odpowiedzi ankietowe zostały przekazane poszczególnym komisjom²².

Kolejne spotkanie przed rozpoczęciem synodu biskup Pawłowski odbył w marcu 1967 r. z klerykami Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Przedstawiciele alumnów wypowiadali się na następujące tematy: praktyki duszpasterskie, podstawy samowychowania, wychowanie do współodpowiedzialności za życie diecezji, wychowywanie alumnów w duchu dobroczynności. Na tym spotkaniu zapowiedziano, że w synodzie weźmie udział jeden przedstawiciel kleryków, co jednak nie nastąpiło²³.

Na początku kwietnia 1967 r. podczas posiedzenia komisji głównej zostały omówione zagadnienia, które miały stać się przedmiotem konferencji rejonowych. Wnioski z tych dyskusji miały być przekazane komisjom synodalnym, aby uwzględnić je w przygotowywanych projektach statutowych. W miesiąc później wszystkie

¹⁸ Por. *Przebieg prac przygotowujących synod...*, art. cyt., s. 202.

¹⁹ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 256.

²⁰ Por. A. Pawłowski, *Orędzie pasterskie do wiernych przed synodem*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 6–9.

²¹ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 26.

²² Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 256.

²³ Por. *Kronika Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, t. 2: lata 1966–1970, s. 19.

komisje przedstawiły biskupowi diecezjalnemu projekty statutów synodalnych²⁴.

Końcowym etapem przygotowań do rozpoczęcia synodu było opracowanie ostatecznego projektu statutów i załączników. Pracom redakcyjnym przewodniczył sam biskup. Na konferencji dziekanów, która odbyła się 21 września 1967 r., biskup Pawłowski zalecił obecnym, by informowali diecezjan o mającym się rozpocząć synodzie, a także prosił o modlitewne wsparcie dla wszystkich przedsięwzięć związanych z tym wydarzeniem²⁵.

Przebieg i uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Włocławskiej

Pierwszy Synod Diecezji Włocławskiej, tak został nazwany²⁶, biskup Antoni Pawłowski powołał dekretem z 21 września 1967 r. Miał się odbyć we Włocławku w dniach 6–9 listopada 1967 r. Opierając się na obowiązującym prawie kodeksowym z roku 1917, biskup Pawłowski, zgodnie z kanonem 358 tegoż kodeksu, powołał do uczestnictwa w synodzie:

- biskupów pomocniczych jako wikariuszy generalnych;
- trzeciego wikariusza generalnego;
- członków kapituły katedralnej;
- księży posiadających godności papieskie;
- rektora Wyższego Seminarium Duchownego;
- imiennie powołanych członków Kurii Diecezjalnej, Sądu Biskupiego i profesorów wyższych uczelni;
- księży dziekanów;
- członków kapituły kolegiaty kaliskiej;
- proboszczów parafii włocławskich;
- jednego proboszcza z każdego dekanatu;

---

²⁴ Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego w ustawodawstwie i działalności duszpasterskiej diecezji włocławskiej po Soborze Watykańskim II*, Włocławek 2012, s. 63–64.

²⁵ Por. *Przebieg prac przygotowawczych synod...*, art. cyt., s. 203–204.

²⁶ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 25.

- przełożonych zakonów kleryckich osiedlonych w diecezji, wyznaczonych przez prowincjałów;
- imiennie wyznaczonych księży wikariuszy i studentów.

Wszyscy wezwani na synod zostali zobowiązani do osobistego udziału w nabożeństwach i sesjach synodalnych. Nieobecność, spowodowana poważną przyczyną, powinna być zgłoszona biskupowi; nie można było wysłać zastępców²⁷.

W dniu 17 października 1967 roku odbyło się posiedzenie synodalnej komisji głównej, któremu przewodniczył biskup Antoni Pawłowski. Na posiedzeniu tym omówiono obsadę urzędów, projekt regulaminu i porządku dziennego obrad synodalnych, a także nabożeństw w katedrze. Biskup poinformował wszystkich zebranych o błogosławieństwie papieża Pawła VI dla ich prac²⁸.

Dekretem z 19 października 1967 r. biskup diecezjalny ustanowił urzędy synodalne dla zapewnienia należytego porządku i sprawnego przebiegu prac synodalnych²⁹. Tego samego dnia został ogłoszony regulamin synodu, obowiązujący wszystkich uczestników³⁰.

Zgodnie z zapowiedzią biskupa Antoniego Pawłowskiego, synod rozpoczął się 6 listopada 1967 r. uroczystą mszą wotywną o Duchu Świętym, którą sprawował pasterz wraz z dziesięcioma kapłanami w katedrze wrocławskiej. Po zakończeniu liturgii, wniesiono w uroczystej procesji księgę Ewangelii i dokumenty Soboru Watykańskiego II, które miały być źródłem i natchnieniem dla nowego prawa synodalnego diecezji wrocławskiej. Po tej celebracji odbyła się uroczysta sesja synodalna.

Kolejne sesje odbywały się w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławku. W ciągu trzech dni odbyło się pięć

²⁷ Por. A. Pawłowski, *Dekret zwołania synodu* (21.09.1967 r.), „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1968, nr 51, s. 25–26.

²⁸ Por. *Synod Diecezji Wrocławskiej 6–9 XI 1967 pierwszy w nowym tysiącleciu. Przebieg synodu*, „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1968, nr 51, s. 1–6.

²⁹ Por. A. Pawłowski, *Dekret ustanawiający urzędy synodalne* (19.10.1967 r.), „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1968, nr 51, s. 30–31.

³⁰ Por. tenże, *Regulamin synodalny* (19.10.1967 r.), „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 1968, nr 51, s. 32.

posiedzeń dyskusyjnych. Ostatniego dnia, 9 listopada 1967 r., o godzinie 14.00 w katedrze nastąpiło uroczyste zakończenie synodu. Sekretarz odczytał tytuły statutów synodalnych, po czym biskup Antoni Pawłowski podpisał statuty wraz z załącznikami, a sekretarz odczytał dokumenty biskupa promulgujące uchwały synodalne i zamykające synod³¹.

Zbiór uchwał Pierwszego Synodu Diecezji Włocławskiej składał się z 271 statutów synodalnych oraz 16 załączników, stanowiących zbiór prawa diecezjalnego, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1968 r. Został opublikowany w „Kronice Diecezji Włocławskiej” – urzędowym czasopiśmie diecezji.

Statuty synodalne obejmowały pięć rozdziałów, podzielonych na artykuły. Na wstępie znalazły się przepisy ogólne, obejmujące pięć artykułów poświęconych sprawom formalnym. Rozdział I zatytułowany „Lud Boży” (statuty 6–125) był najobszerniejszym z całego zbioru. Kolejny rozdział regulował sprawy związane z udzielaniem sakramentów (statuty 125–198). W III rozdziale „Kult Boży” (statuty 199–218) znajdowały się normy dotyczące życia liturgicznego oraz miejsc świętych w diecezji. Kwestii nauczania został poświęcony IV rozdział (statuty 242–256), w którym omówiono katechizację i kaznodziejstwo. Ostatni rozdział nosił tytuł „Kościelne dobra doczesne” (statuty 257–271) i regulował takie dziedziny, jak: zarząd majątkiem kościelnym, darowizny i ofiary, zbywanie majątku, wydzierżawianie majątku kościelnego, zaciąganie pożyczek, administrowanie budynkami kościelnymi. W drugiej części uchwał synodalnych redaktorzy umieścili 16 załączników, stanowiących integralną część uchwał synodalnych³².

---

³¹ Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 65.

³² *Synod Diecezji Włocławskiej odbyty we Włocławku w dniach 6-9 XI 1967 r. pod przewodnictwem J.E. Biskupa Antoniego Pawłowskiego, Biskupa Włocławskiego (statuty i załączniki)*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 75–143.

Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Włocławskiej z 1967 r. odpowiadały w pełni stawianym wymogom, oczekiwaniom i wyzwaniom pastoralnym wytyczonym przez Sobór Watykański II³³.

Przygotowanie do Drugiego Synodu Diecezji Włocławskiej

Po upływie 10 lat, nowy biskup włocławski postanowił o zwołaniu Drugiego Synodu Diecezji Włocławskiej. Od chwili objęcia rządów w diecezji, biskup Jan Zaręba planował odbyć synod diecezjalny. Już jako biskup pomocniczy, a następnie biskup diecezjalny, przeprowadzając wizytacje kanoniczne, zapoznawał się z problemami duszpasterzy i wiernych świeckich, na które należało zwrócić uwagę podczas prac synodalnych. Drugim motywem zwołania synodu była świadomość, że synod z 1967 r., mimo swojej staranności, nie doprowadził do uporządkowania całego prawodawstwa diecezji włocławskiej³⁴.

Początki działalności synodalnej sięgają 8 grudnia 1977 r., kiedy to biskup Zaręba podpisał dekret powołujący główną komisję synodalną, składającą się z 12 osób, której zadaniem było zapoznanie się z wszystkimi potrzebami duszpasterskimi diecezji, a także kierowanie pracami przygotowawczymi do synodu³⁵. Członkowie nowo powołanej komisji otrzymali ogólny program synodu, oczekiwania biskupa, a także zadania i środki do jego realizacji. W czasie jej obrad przedstawiono propozycje powołania kolejnych komisji. Od samego początku swojej działalności główna komisja synodalna zapoznała się z przepisami *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1917 r., a także z Instrukcją Kongregacji ds. Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago*. Przepisy te dotyczyły pojęcia i natury synodu oraz jego przygotowania i sposobu przeprowadzenia³⁶.

³³ Por. J. Borucki, *Przygotowania, przebieg i uchwały...*, art. cyt., s. 268.

³⁴ Por. tenże, *Postanowienia nieukończonego synodu diecezji włocławskiej biskupa Jana Zaręby o posłudze kapłanów we wspólnocie parafialnej*, „Studia Włocławskie” 2011, nr 13, s. 125.

³⁵ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 46.

³⁶ Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 66.

Zamiar zwołania synodu biskup ogłosił duchowieństwu i świeckim listem pasterskim *Wezwanie wielkopostne do życia z Chrystusem*, który został odczytany 6 lutego 1978 r. we wszystkich kościołach diecezji³⁷. Główną motywacją zwołania synodu było pragnienie, aby poprzez jego uchwały cała wspólnota diecezjalna mogła lepiej poznać i wprowadzić w życie postanowienia Soboru Watykańskiego II oraz inne posoborowe postanowienia Stolicy Apostolskiej³⁸. Ponadto zostały przywołane przepisy *Kodeksu prawa kanonicznego*, nakazujące zwoływanie synodów diecezjalnych co 10 lat³⁹.

Do przygotowania dokumentów synodalnych biskup Zaręba powołał dekretem z 26 sierpnia 1978 r. dziesięć komisji. Miały one przygotować materiały z następujących zagadnień: Kapłan w społeczności wiernych; Instytuty działalności zakonnej; Apostolstwo świeckich; Przekazywanie prawdy Bożej; Wychowanie chrześcijańskie; Życie sakramentalne; Kult Boży i miejsca święte; Duszpasterstwo specjalne; Dobra doczesne Kościoła. Poszczególne komisje rozpoczęły swoje prace od przygotowania specjalnych ankiet synodalnych, które z polecenia biskupa miały trafić do jak najszerzej grupy duchowieństwa i świeckich. Następnym etapem prac komisji była analiza napływających odpowiedzi, a także przygotowanie stosownych dokumentów synodalnych. Prace tych komisji trwały cztery i pół roku, w tym czasie odbyło się 28 spotkań roboczych⁴⁰.

Po zakończeniu przez te komisje spotkań roboczych, biskup Zaręba ustanowił dekretem z 1 lipca 1982 r. pięcioosobową Komisję Redakcyjną Drugiego Synodu Diecezjalnego, której przewodniczył biskup pomocniczy Roman Andrzejewski. Zadaniem tej komisji było przygotowanie schematów statutów synodalnych. Do marca 1986 r. komisja odbyła 80 posiedzeń⁴¹.

---

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Por. J. Zaręba, *Wezwanie Wielkopostne do życia z Chrystusem*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1978, nr 61, s. 85.

³⁹ Por. KPK 1917, kan. 356.

⁴⁰ Por. J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 66.

⁴¹ Por. *Inauguracyjna sesja II Synodu Diecezji Włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1986, nr 69, s. 116-117.

Przebieg i uchwały Drugiego Synodu Włocławskiego

Dekretem z 26 kwietnia 1986 r. biskup Jan Zaręba w sposób formalny i oficjalny zwołał Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Jego rozpoczęcie przewidziano na 4 maja 1986 r. Zgodnie z przepisami nowego kodeksu biskup, kierując się kanonem 463, powołał do udziału w synodzie:

- biskupów pomocniczych będących równocześnie wikariuszami generalnymi;
- trzeciego wikariusza generalnego;
- wikariusza sądowego czyli oficjała;
- członków Kapituły Bazyliki Katedralnej Włocławskiej;
- członków Rady Kapłańskiej;
- rektora Wyższego Seminarium Duchownego;
- imiennie wyznaczonych pracowników Kurii Diecezjalnej, Sądu Biskupiego i profesorów seminarium duchownego;
- członków Kapituły Bazyliki Kolegiackiej Kaliskiej;
- księży dziekanów;
- jednego kapłana delegata z każdego dekanatu;
- imiennie wyznaczonych przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego osiedlonych w diecezji;
- wiernych świeckich, także członków instytutów życia konsekrowanego, wybranych przez Diecezjalną Radę Duszpasterską;
- innych imiennie powołanych.

Wszyscy wezwani do wzięcia udziału w synodzie zostali zobowiązani do obecności na wszystkich nabożeństwach oraz sesjach synodalnych. Nieobecność powinna być zgłoszona biskupowi diecezjalnemu. Nie było możliwości przysłania zastępcy, chyba że chodziło o kapłana delegata z dekanatów⁴².

Pierwsza uroczysta sesja synodu rozpoczęła się zgodnie z zapowiedzią 4 maja 1986 r.⁴³ Dokonało się to w czasie mszy świętej w katedrze włocławskiej. Po odczytaniu dekretu zwołującego synod, biskup pomocniczy Czesław Lewandowski, przewodniczący Głównej Komisji

⁴² J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 67.

⁴³ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 46.

Synodalnej, powitał wszystkich uczestników, a biskup Jan Zaręba dokonał uroczystego otwarcia synodu. Po zakończeniu nabożeństwa ks. Bolesław Cieślak, wikariusz generalny, przedstawił sprawozdanie z prac przygotowawczych do synodu oraz jego regulamin. Na zakończenie sesji inauguracyjnej pasterz diecezji wyraził swoją wdzięczność za trud przygotowania uroczystego rozpoczęcia synodu i udzielił błogosławieństwa wszystkim zebranych na dalsze prace⁴⁴.

Od tego czasu zaczęły odbywać się, co dwa tygodnie, sesje robocze. Przerwą w obradach był czas letnich wakacji (lipiec, sierpień)⁴⁵. Wszystkich sesji roboczych odbyło się siedem. Każda z nich odbywała się we wcześniej wyznaczonym dniu i składała z dwóch części: modlitewnej – w kościele św. Witalisa we wrocławskim seminarium, i roboczej – w auli tegoż seminarium⁴⁶.

Pierwsza sesja robocza odbyła się 14 maja 1986 r. Zebranych na niej uczestnikom przewodniczący komisji przedstawili dwa schematy: *Przepowiadanie słowa Bożego i katechizacja w diecezji wrocławskiej*. Po czym rozpoczęła się dyskusja. Szczegółowe omówienie tych schematów zostało jednak przeniesione na sesję następną⁴⁷. Druga sesja robocza zaplanowana została na 4 czerwca 1986 r. Poddano na niej pod głosowanie dwa schematy omawiane na pierwszej sesji, które zostały przyjęte przez zebranych prawie jednogłośnie. Następnie zaprezentowano zebranych kolejne schematy, tym razem były to: *Instituty zakonne* oraz *Apostolstwo świeckich*⁴⁸. Na kolejnej sesji roboczej, odbytej 23 czerwca 1986 r., zatwierdzono schematy z drugiej sesji i zaprezentowano kolejny schemat: *Kult Boży*, jednak nie dokończono omawiania tego zagadnienia⁴⁹. Po przerwie wakacyjnej, 10 września

---

⁴⁴ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 67.

⁴⁵ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 46.

⁴⁶ J. Borucki, *Recepcja kościelnego prawa powszechnego...*, dz. cyt., s. 67.

⁴⁷ Por. „Sesja robocza I”, w: Teczka: II Synod Diecezji Wrocławskiej, Archiwum Kurii Diecezji Wrocławskiej, bez sygn. i str.

⁴⁸ Por. „Sesja robocza II”, w: Teczka: II Synod Diecezji Wrocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

⁴⁹ Por. „Sesja robocza III”, w: Teczka: II Synod Diecezji Wrocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

1986 r., odbyła się czwarta sesja robocza, na której dokończono omawianie schematu z trzeciej sesji i zaprezentowano nowy projekt: *Życie sakramentalne*⁵⁰. Do kolejnej sesji doszło 24 września 1986 r. Podsumowano na niej schemat *Kult Boży*, a następnie zaprezentowano i omówiono temat *O małżeństwie i rodzinie*. Na zakończenie przystąpiono do omawiania schematu *Posłannictwo charytatywne*⁵¹. Szósta sesja została zwołana na 8 października 1986 r. Przystąpiono na niej do obrad nad schematem *Dobra doczesne Kościoła*, wprowadzono do niej poprawki oraz uzupełnienie dotyczące konserwacji zabytków. Na zakończenie omówiono zagadnienie *Kapłan w społeczności wiernych*⁵². Ostatnia sesja synodalna odbyła się 22 października 1986 r. Podczas jej trwania doszło do zatwierdzenia poprawionego schematu *Dobra doczesne Kościoła* oraz *Kapłan w społeczności wiernych*, po czym zajęto się *Regulaminami dla organistów i dla kościelnych* oraz *Protokołem zdawczo-odbiorczym*⁵³.

Po zakończeniu wszystkich siedmiu sesji roboczych synodu, na których doszło do uzupełnienia przygotowanych przez komisje synodalne schematów i załączników, pozostało tylko zakończyć synod. Uroczysta sesja, podczas której biskup Jan Zareba miał tego dokonać i promulgować uchwały synodalne, zaplanowana została na 8 lub 27 grudnia 1986 r.⁵⁴

Promulgacja uchwał Drugiego Synodu Diecezji Włocławskiej

Śmierć biskupa diecezjalnego, która nastąpiła w końcowej fazie synodu (22.11.1986 r.) spowodowała, zgodnie z prawem kodeksowym,

⁵⁰ Por. „Sesja robocza IV”, w: Teczka: II Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

⁵¹ Por. „Sesja robocza V”, w: Teczka: II Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

⁵² Por. „Sesja robocza VI”, w: Teczka: II Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

⁵³ Por. „Sesja robocza VII”, w: Teczka: II Synod Diecezji Włocławskiej, dz. cyt., bez sygn. i str.

⁵⁴ Por. J. Borucki, *Postanowienia nieukończonego synodu diecezji włocławskiej...*, dz. cyt, s. 127.

zawieszenie synodu⁵⁵. Wakans na stolicy biskupiej trwał 13 miesięcy. Kiedy nowym biskupem wrocławskim został Henryk Muszyński, wydał on 27 lutego 1992 r. *Dekret rozwiązujący Drugi Synod Wrocławski*. Jednak w miesiąc później nastąpiła zmiana na stolicy biskupiej, gdyż biskup Muszyński został przeniesiony na stanowisko arcybiskupa gnieźnieńskiego. Nowym rządcą diecezji wrocławskiej został biskup Bronisław Dembowski, który żywo zainteresował się dotychczasowym dorobkiem prac nad uchwałami synodalnymi⁵⁶.

Po dokonaniu niezbędnych zmian i modyfikacji projektu statutów, biskup Dembowski promulgował uchwały Drugiego Synodu Diecezjalnego dekretem z 4 kwietnia 1994 r., wyznaczając jednocześnie termin wejścia ich w życie z dniem 1 września tegoż roku⁵⁷.

W tym samym dniu pasterz diecezji ustanowił sekretariat posynodalny w składzie: ks. prał. B. Cieślak – przewodniczący, ks. prał. S. Gębicki – sekretarz, ks. prał. J. Gręźlikowski, ks. prał. K. Tartanus, ks. prał. K. Zieliński – członkowie. Do zadań powołanego sekretariatu należało inicjowanie działań mających na celu szerszą znajomość uchwał synodalnych i wprowadzanie ich w życie oraz interpretowanie statutów i przedstawianie ich wykładni biskupowi do zatwierdzenia⁵⁸.

Tekst uchwał synodu został wydany przez kurię diecezjalną w sierpniu 1994 r. Liczący 223 strony zbiór, składa się z 517 statutów synodalnych i 21 aneksów, obejmujących całokształt istotnych spraw odnoszących się do życia diecezjalnego⁵⁹. Całość zbioru, jak podaje pierwszy statut, zawiera prawo partykularne diecezji wrocławskiej⁶⁰.

Zbiór uchwał synodalnych został podzielony na 11 rozdziałów, które z reguły zawierają podrozdziały. Na początku każdego rozdziału

---

⁵⁵ Por. KPK 1983, kan. 468 § 2.

⁵⁶ Por. J. Dullak, *Zjawisko synodalności...*, dz. cyt., s. 46.

⁵⁷ Por. B. Dembowski, *Dekret promulgujący statuty II Synodu Wrocławskiego (4.04.1994 r.)*, w: *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej. Statuty*, Wrocław 1994, s. 3.

⁵⁸ Por. tenże, *Dekret powołujący Sekretariat posynodalny (4.04.1994 r.)*, *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej. Statuty*, dz. cyt., s. 4.

⁵⁹ Por. W. Góralski, *Drugi synod diecezji wrocławskiej*, „Ateneum Kapłańskie” 1995, z. 1(518), s. 71.

⁶⁰ Por. *Statut*, w: *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej. Statuty*, dz. cyt., nr 1.

znajduje się krótkie wprowadzenie teologiczne. Przed pierwszym rozdziałem znajduje się zbiór „Norm ogólnych” zawierający 4 statuty poświęcone sprawom formalnym⁶¹. Zbiór statutów synodalnych został ułożony w następującym porządku:

Rozdział I: „Przepowiadanie Słowa Bożego” (statuty 5–24);

Rozdział II: „Katechizacja” (statuty 25–98);

Rozdział III: „Środki społecznego przekazu” (statuty 99–105);

Rozdział IV: „Eucharystia. Inne formy kultu bożego. Miejsca święte” (statuty 106–231);

Rozdział V: „Życie sakramentalne” (statuty 232–275);

Rozdział VI: „Kapłan w społeczności wiernych” (statuty 276–334);

Rozdział VII: „Instytuty życia konsekrowanego” (statuty 335–364);

Rozdział VIII: „Małżeństwo i rodzina” (statuty 365–395);

Rozdział IX: „Posłannictwo charytatywne” (statuty 396–437);

Rozdział X: „Apostolstwo świeckich” (statuty 438–466);

Rozdział XI: „Dobra doczesne Kościoła” (statuty 467–517)⁶².

Ponadto po części składającej się ze statutów, znajduje się 21 aneksów, które razem stanowią zbiór prawa partykularnego diecezji włocławskiej.

Streszczenie

Analiza zebranego materiału, dotyczącego działalności synodalnej w Kościele włocławskim po Soborze Watykańskim II, ukazuje zaangażowanie i troskę biskupów lokalnych w recepcję reform soborowych do ich Kościoła partykularnego. Bardziej duszpasterski i pastoralny charakter instytucji synodalnej przyczynił się do lepszej odpowiedzi na współczesne potrzeby Ludu Bożego. Zarówno Pierwszy, jak i Drugi Synod Diecezji Włocławskiej wpisały się swoimi uchwałami w najnowsze dzieje zgromadzeń synodalnych w Polsce, wnosząc jednocześnie do nich wielki dorobek myśli duszpasterskiej i prawniczej. Pierwszy Synod Diecezji Włocławskiej był również pierwszym synodem w kościele partykularnym po Soborze Watykańskim II. Jego bezprecedensowy charakter polegał na wprowadzaniu reformy soborowej

⁶¹ Por. W. Góralski, *Drugi synod diecezji włocławskiej...*, art. cyt., s. 71–72.

⁶² Por. *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty*, dz. cyt., s. 6–142.

w Kościele partykularnym za pomocą instytucji synodalnej. Mimo że jego struktura i przebieg uwzględniały reformę soborową oraz jego charakter pastoralny, to jednak zabrakło wśród uczestników obrad synodalnych osób świeckich. Dopiero posoborowa instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago* z 22 lutego 1973 r. nakreśliła jeszcze bardziej pastoralny charakter instytucji synodów diecezjalnych. Dlatego, uwzględniając jej przepisy, w obradach Drugiego Synodu Diecezji Włocławskiej brały już udział osoby świeckie. Dzięki temu pomnożyło się dobro, jakie niesie ze sobą każde zgromadzenie synodalne, które ze swej natury dąży do odnowy życia religijnego danego Kościoła partykularnego. Kościół włocławski, który rozpoczął posoborowe dzieło synodalne już w roku 1967 – pierwszym synodem diecezjalnym, w kilkanaście lat później zdecydował się na kontynuowanie tego dzieła, inicjując swój kolejny, drugi posoborowy synod. Dzięki tym zgromadzeniom w diecezji włocławskiej szybko i sprawnie można było wprowadzić reformę Soboru Watykańskiego II, wymagającą wielu wysiłków i zabiegów ze strony zarówno biskupów, duchowieństwa, jak i wiernych świeckich.

Summary

The analysis of gathered material concerning synodal activities in The Church in Włocławek after The II Vatican Church Council indicates local bishops' care and involvement in reception of conciliar resolutions to their individual church. More pastoral character of synodal institution contributed to a better response to The people of God present needs. Both, The First and The Second Roman Catholic Diocese of Włocławek' Synod and their resolutions, reflect the latest history of synodal assemblies in Poland. It also brings goods of pastoral and juridical thought. The First Roman Catholic Diocese of Włocławek' Synod was also the first synod in the individual church after The II Vatican Church Council. It was the very important event because it was a precedent in implementing conciliar reform in the individual church by synodal institution. Although, its structure and process considered conciliar reform and pastoral character, there was a lack of the laity among reform participants. Only after-conciliar Instruction of Bishops Congregation about pastoral ministry *Ecclesiae imago* from 22 of February 1973 underlined even more pastoral character of diocesan synods institutions. That is why, considering its regulations, the laity took part in the Second Roman Catholic Diocese of Włocławek' Synod. Thanks

to it, the good multiplied, as every synodal assembly brings it, because it aims to renewal of religious life of the individual church. The Church of Włocławek which has begun after-conciliar synodal work since 1967 – by the first diocesan synod, decided to continue this work by initiating the second after-conciliar synod. Thanks to these assemblies it was possible to implement the reform of The II Vatican Church Council quickly in The Roman Catholic Diocese of Włocławek.

Słowa kluczowe: synod diecezjalny, synody posoborowe, diecezja włocławska, synod włocławski

Key words: diocesan synod, after-conciliar, The Roman Catholic Diocese of Włocławek, synod of Włocławek

Bibliografia

- Borucki J., *Postanowienia nieukończonego synodu diecezji włocławskiej biskupa Jana Zaręby o posłudze kapłanów we wspólnocie parafialnej*, „Studia Włocławskie” 2011, nr 13, s. 125–138.
- Borucki J., *Przygotowania, przebieg i uchwały synodu diecezji włocławskiej z 1967 roku*, „Studia Włocławskie” 2009, nr 11, s. 255–270.
- Borucki J., *Recepcja kościelnego prawa powszechnego w ustawodawstwie i działalności duszpasterskiej diecezji włocławskiej po Soborze Watykańskim II*, Włocławek 2012.
- Dekret z 13.07.1960 r., w: Teczka: Synod (z 1976 r.), Archiwum Kurii Diecezji Włocławskiej.
- Dembowski B., *Dekret powołujący Sekretariat posynodalny (4.04.1994 r.)*, w: *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty*, Włocławek 1994, s. 4.
- Dembowski B., *Dekret promulgujący statuty II Synodu Włocławskiego (4.04.1994 r.)*, w: *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty*, Włocławek 1994, s. 3.
- Dudziak J., *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym*, „Colloquium Salutis” 1984, nr 16, s. 47–79.
- Dullak J., *Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Szczecin 2007.
- Góralski W., *Drugi synod diecezji włocławskiej*, „Ateneum Kapłańskie” 1995, z. 1(518), s. 71–83.
- Gręźlikowski J., *Recepcja reformy trydenckiej w diecezji włocławskiej w świetle ustawodawstwa synodalnego*, Włocławek 2000.

- Inauguracyjna sesja II Synodu Diecezji Włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1986, nr 69, s. 116–117.
- Kronika Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, t. 2: lata 1966–1970.
- Librowski S., *Synody diecezji włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 82–94.
- Pawłowski A., *Dekret ustanawiający urzędy synodalne (19.10.1967 r.)*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 30–31.
- Pawłowski A., *Dekret zwołania synodu (21.09.1967 r.)*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 25–26.
- Pawłowski A., *Dekrety i zarządzenia. Skład osobowy komisji synodalnych*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 197–201.
- Pawłowski A., *Orędzie pasterskie do wiernych przed synodem*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 6–9.
- Pawłowski A., *Powiadomienie Biskupa Ordynariusza*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 79–81.
- Pawłowski A., *Regulamin synodalny (19.10.1967 r.)*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 32.
- Przebieg prac przygotowujących synod*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1967, nr 50, s. 201–203.
- Synod Diecezji Włocławskiej 6–9 XI 1967 pierwszy w nowym tysiącleciu. Przebieg synodu*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 1–6.
- Synod Diecezji Włocławskiej odbyty we Włocławku w dniach 6–9 XI 1967 r. pod przewodnictwem J. E. Biskupa Antoniego Pawłowskiego, Biskupa Włocławskiego (statuty i załączniki)*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1968, nr 51, s. 75–143.
- Teczka: *II Synod Diecezji Włocławskiej*, Archiwum Kurii Diecezji Włocławskiej.
- Zaręba J., *Wezwanie Wielkopostne do życia z Chrystusem*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1978, nr 61, s. 83–86.

Ks. Krzysztof Rogala – prezbiter diecezji włocławskiej. Tytuł magistra teologii uzyskał w roku 2011 na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu. W 2015 r. uzyskał tytuł magistra prawa kanonicznego na Wydziale Prawa Kanoniczego UKSW w Warszawie, obecnie doktorant tegoż wydziału.